

Judith M. Brown. *Nehru A Political Life*. New Haven : Yale University Press, 2003. 407 pages, illustrations, 15.5 × 23.5 cm.

สุกัญญา บำรุงสุข
Sukunya Bumroongsook

ความทะเยอทะยานของชนชั้นนำของอินเดีย ในสมัยที่ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ คือ การมีวิถีชีวิตแบบชาวอังกฤษ เจ้าอาณานิคมไม่ผิดเพี้ยน พวกเขาจะแต่งกายตามแบบตะวันตก รับประทานเนื้อและดื่มสุราอย่างไม่ขาดเงิน ใช้ภาษาอังกฤษทั้งในการพูดและการเขียนสื่อสารไม่แต่กับชาวต่างชาติหากระหว่างชนชั้นนำอินเดียด้วยกันรวมทั้งคนในครอบครัว ความใฝ่ฝันที่ยิ่งใหญ่ คือ ความสำเร็จในอาชีพการงาน ความมั่งคั่งร่ำรวยจนสามารถมีบ้านใหญ่ในย่านของชาวยุโรปได้ มีสนามฝึกขี่ม้าและสระว่ายน้ำให้ลูก ๆ จ้างครูผู้หญิงชาวอังกฤษมาอยู่ประจำบ้านไว้สอนภาษาอังกฤษและมารยาทสังคม มีครูผู้ชายชาวอังกฤษมาสอนวิชาการเพื่อเตรียมความพร้อมให้ลูกชายที่จะไปศึกษาต่อที่แฮร์โรว์หรืออีตัน ความปรารถนาสูงสุดคือมีโอกาสรับรองผู้ดีชาวอังกฤษเป็นแขกพักค้างแรมในคฤหาสน์ของพวกเขา ซึ่งหมายถึงการยอมรับอย่างสนิทชิดเชื้อในสังคมชาวอังกฤษในอินเดีย

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ครอบครัวเนห์รูบุรุษผู้ฝักใฝ่ของชนชั้นนำอินเดียทุกประการ ลูก ๆ ของโมติลาล เนห์รู สามารถเรียกข้าราชการระดับสูงชาวอังกฤษที่มาพักที่บ้านว่า“คุณอา” และเมื่อทางการอังกฤษจัดงานพระราชพิธียิ่งใหญ่ในปี 1911 เพื่อรับเสด็จพระเจ้าจอร์จที่ 5 และพระมเหสี โมติลาล เนห์รู ทนความผู้มีชื่อเสียง ก็ได้รับเชิญให้ไปร่วมงานและได้เดินทางไปโดยรถไฟตู้เดียวกับข้าราชการระดับสูงชาวอังกฤษและแขกผู้มีเกียรติอื่น ๆ แต่ในต้นทศวรรษที่ 1920 ครอบครัวเนห์รูทั้งโมติลาลผู้พ่อและยวทรลาล ลูกชาย

คนเดียวผู้สำเร็จการศึกษาจากเคมบริดจ์และเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษจะหันหลังให้กับความสำเร็จที่น่าอิจฉาในสายตาของชาวอินเดียทั่ว ๆ ไป ยอมละทิ้งอาชีพทนายความที่นำมาทั้งความร่ำรวยและเกียรติยศ สละวิถีชีวิตอันสะดวกสบายแบบตะวันตก มาสู่เส้นทางชีวิตที่ขรุขระ ซึ่งนำพวกเขาเข้าไปสู่คุกตารางหลายครั้งหลายหน อะไรเป็นเหตุให้พวกเขาเปลี่ยนแปลงความคิดได้ถึงเพียงนี้ อะไรจูงใจให้พวกเขายอมละทิ้งความสำเร็จทั้งปวงและเสี่ยงที่จะดำเนินชีวิตไปในหนทางที่ห่างไกลจากอุดมคติของชนชั้นนำอินเดียที่สืบทอดกันมานับร้อยปี

ชีวประวัติของยวทรลาล เนห์รู ผู้นำขบวนการเรียกร้องเอกราชและนายกรัฐมนตรีคนแรกของอินเดีย มีผู้เขียนถึงอยู่หลายต่อหลายเล่ม แต่งานเขียนเล่มใหม่ของ จูดิธ บราวน์ น่าจะได้รับยกย่องให้เป็นงานชิ้นเอก รวมอยู่กับงานเขียนเด่น ๆ ของ S. Gopal และ Stanley Wolpert อย่างแน่นอน บราวน์เป็น “นักเล่าเรื่อง” ที่ดี ที่เห็นความสำคัญของการปูพื้นบริบททางประวัติศาสตร์ในช่วงที่เนห์รูมีชีวิตอยู่ เพื่อทำให้เห็นความซับซ้อนของประเด็นต่าง ๆ ที่ท่านต้องเผชิญในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรวดเร็ว ถึงจะศึกษาชีวิตของเนห์รู แต่จูดิธ บราวน์ ไม่ได้มองเนห์รูในฐานะปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากพิจารณาท่านในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในบรรดาคณะรุ่นหนึ่งของเอเชียที่เกิดและเติบโตในสังคมอาณานิคม คนที่ต่างรับแนวคิดวิถีชีวิตของตะวันตก แต่ก็ต้องใคร่ครวญคิดถึงอัตลักษณ์ของตนเองและอนาคตของชาติภายหลังจากการได้เอกราช ต้องตัดสินใจว่าวิธีการใดของตะวันตกที่เหมาะสมที่น่าจะคงไว้ พื้นฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมประการใดที่ควรสืบสานหรือปฏิรูป อะไรแน่ที่จะเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาค้างค้ำต่าง ๆ ของชาติ รวมไปถึงการรักษาอธิปไตย ตลอดจนความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ และบทบาทในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

ข้อได้เปรียบของบราวน์เหนือนักประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่ศึกษาเรื่องเนห์รู คือ ได้รับอนุญาตจากทายาทของเนห์รูให้อ่านเอกสารส่วนบุคคลของเนห์รูที่ยังไม่ได้เผยแพร่ ตั้งแต่ก่อนและหลัง 1947 บราวน์จึงสามารถเสนอเรื่องราวของเนห์รูได้อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนให้ความกระจ่างในด้านทัศนะ วิสัยทัศน์ และพลังการทำงานของเนห์รูได้ชัดเจนขึ้น ประกอบกับความสามรถในการ

นำเสนอที่ผสมผสานศิลปะการเล่าเรื่อง และการวิเคราะห์ได้อย่างลงตัว ส่งผลให้ผู้อ่านวางหนังสือเล่มนี้แทบไม่ลง (แม้ว่าจะหนาและหนักพอใช้)

นอกเหนือจากอิทธิพลของบิดาที่เป็นรากฐานสำคัญในชีวิตของ ยวทรลาล เนห์รูแล้ว บราวน์เน้นว่ามหาตมะ คานธี คือ บุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งที่ก่อให้เกิดจุดพลิกผันในชีวิตของเนห์รู แนวคิดและวิธีการสัตยาเคราะห์ของคานธีโน้มน้าวให้เนห์รูปล่อยละทิ้งอุดมการณ์สายกลางและการร่วมมือกับอังกฤษ มาสู่ทางสายใหม่ที่เผชิญหน้าและปฏิเสธการร่วมมือกับอังกฤษ ยวทรลาลเชื่อว่าวิธีการนี้ไม่เพียงแต่จะเหมาะสมกับสถานการณ์และประเพณีของอินเดียแล้วยังจะทำให้เกิดการลงมือกระทำจริงจังที่จะทำลายอำนาจการปกครองของอังกฤษได้ในที่สุด เรารู้กันอยู่แล้วว่า ตั้งแต่ต้น เนห์รูไม่ได้เห็นด้วยกับวิธีการอหิงสาของคานธีเสียทั้งหมด รวมไปถึงแนวคิดทางเศรษฐกิจของคานธีที่เน้นให้อินเดียอยู่ได้ด้วยตัวเอง เมื่อได้เอกราช จึงไม่น่าแปลกใจที่เนห์รูดำเนินการทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจหลายประการที่แตกต่างไปจากแนวทางของคานธี แต่บราวน์ชี้ให้เราเห็นว่า ในบั้นปลายชีวิต หลังจากดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเกือบสองทศวรรษ ผจญกับปัญหาการปกครองและการพัฒนาประเทศมาอย่างหนัก เนห์รูเองในวัยเจ็ดสิบกว่าเริ่มหวนกลับไปหาคำสอนของคานธีอีกครั้งหนึ่งว่าเป็นคำตอบของปัญหาต่าง ๆ ของอินเดีย

เนห์รูตระหนักว่า ท้ายที่สุดความคิดของคานธีที่เน้นว่ามรรควิธีเป็นสิ่งสำคัญที่สุดนั้นถูกต้อง เพราะมรรควิธีและผลนั้นเกี่ยวพันกัน ทางที่ชอบย่อมก่อให้เกิดผลที่ชอบ ในทางกลับกัน ทางที่ไม่ถูกต้อง ก็ก่อให้เกิดผลที่ไม่ถูกต้อง ท่านเขียนถึงมุขมนตรีของรัฐต่าง ๆ ในเดือนตุลาคม ปี 1957 ว่า เป็นสิ่งสำคัญที่จะเลือกมรรควิธีที่ถูกต้องที่ควร วิถีทางที่ผูกพันกับความเกลียดชังและความขัดแย้งรุนแรงไม่อาจจะให้ผลลัพธ์อันถูกต้องดังามได้ ไม่ว่าจะมั่งคั่งมั่งหมายหรือวัตถุประสงค์ดีเพียงไรก็ตาม (หน้า 281)

ในด้านการพัฒนา เนห์รูก็หันมาสนับสนุนความสำคัญของการพึ่งตนเอง อันเป็นเหตุให้ในช่วงปีท้าย ๆ ที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและการสหกรณ์ในชนบท เมื่อองค์การอาสาสมัครเริ่มขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล ท่านตอบว่า นอกจากรัฐบาลจะไม่มีทรัพยากรเพียงพอแล้ว ที่สำคัญคือการพึ่งพารัฐบาลบั่นทอนความมั่นใจและเชื่อมั่นตนเองของ

ชุมชนให้ลดน้อยจืดจางไป การทำงานของรัฐบาลก็ทำให้ท่านห่อเหี่ยวใจ คณะกรรมการชดต่าง ๆ มีแต่สืบสวนหาข้อเท็จจริงและได้ผลเป็นแค่รายงานเล่มโต ๆ เหมือนคานธี ท่านอยากให้ข้าราชการนักรบการเมืองใช้ชีวิตการทำงานที่เรียบง่ายขึ้น ลดการรักษาความปลอดภัยลง ส่วนหนึ่งเพื่อลดค่าใช้จ่าย อีกส่วนหนึ่งเพื่อลดความยุ่งยากต่อชีวิตผู้คนทั่วไป บราวน์เล่าว่า เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ บางเรื่องนั้นเหมือนกับว่าคานธีพูดผ่านร่างของเนห์รูเลย เช่น เมื่อพื้นห้องทำงานในสำนักเลขานุการของท่านมีขยะเกลื่อน คนทำงานไม่มีใครเก็บกวาด คอยแต่จะให้คนกวาดขยะมาทำความสะอาด เนห์รูแนะว่า ที่ถูกคือ ข้าราชการแต่ละคนควรมีถังผึ่งกันคนละใบและเล็กทิ้งอะไรลงไปก็พื้น!

ในบรรดาผลงานของเนห์รูที่นักประวัติศาสตร์เห็นว่าเป็นข้อบกพร่องมากที่สุดเห็นจะเป็นเรื่องความล้มเหลวของท่านในด้านความสัมพันธ์กับจีน ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ บันทอนชื่อเสียงของท่านและเสถียรภาพของรัฐบาลองเกรส นักวิชาการหลายคนโทษว่า เป็นเพราะความคิดอุดมคติอย่างไร้เดียงสาของเนห์รูที่ทำให้ไม่ตระหนักถึงภัยจากจีน ทั้ง ๆ ที่ผู้นำทางการเมืองหลายคนได้เตือนเนห์รูไว้แล้ว แต่บราวน์วิเคราะห์ว่า มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้เนห์รูพลาด บราวน์เห็นด้วยว่า ความเป็นนักอุดมคติทำให้เนห์รูคิดว่าอินเดียและจีนซึ่งเป็นอยู่อารยธรรมของเอเชียจะร่วมเคียงบ่าเคียงไหล่กันในสังคมโลกยุคใหม่ แต่ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์เวลานั้นก็ไม่เอื้อต่อการวางนโยบายความสัมพันธ์กับจีน เมื่อคอมมิวนิสต์ยึดครองจีนได้ ไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าจีนจะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างไร คนส่วนใหญ่ไม่เพียงแต่เนห์รูเท่านั้นที่ไม่ตระหนักถึงอำนาจแท้จริงของเหมาเจ๋อตุงต่อการเมืองจีน หากหลงเชื่อภาพลักษณ์ที่ว่าโจวเอินไหลผู้มีเหตุมีผลเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศของจีน การข่าวกรองของอินเดียในเวลานั้นก็ล่าช้ามาก ไม่มีข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็วที่จะช่วยให้เนห์รูตัดสินใจหรือคาดการณ์ได้ล่วงหน้า เนห์รูอาศัยข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับจีนจากทูตอินเดียประจำกรุงปักกิ่งที่อาศัยตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์จีนอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีสถานการณ์ภายนอกที่เนห์รูไม่อาจจะควบคุมได้ อาทิ ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจและ

ความวุ่นวายทางการเมืองภายในของจีนในช่วงต้นทศวรรษที่ 1960 ทำให้ผู้นำจีนรู้สึกอึดอัด ประสานกับความหวาดระแวงภัยจากต่างชาติที่สั่งสมอยู่ในความคิดของผู้นำจีน ทำให้จีนอ่อนไหวต่อบทบาทและท่าทีของอินเดียในฐานะผู้นำทางการเมืองระหว่างประเทศในเอเชีย การแตกแยกระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตยิ่งทำให้จีนหวาดระแวงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างสหภาพโซเวียตกับอินเดีย และมีส่วนทำให้จีนตัดสินใจใช้กำลังทหารในการแก้ปัญหาข้อพิพาททางชายแดนกับอินเดีย ไม่เพียงแต่ “สั่งสอน” อินเดีย ทว่าเพื่อแสดงให้เห็นสหภาพโซเวียตเห็นด้วยว่าจีนพร้อมจะใช้แสนยานุภาพทางการทหารเป็นวิถีทางการเมือง

บรรณประมุขชีวิตของเนห์รูว่าเป็นชีวิตการเมืองโดยแท้ ตั้งแต่เมื่อเข้าสู่ขบวนการชาตินิยม ภายใต้ร่มเงาของคานธี จนเติบโตใหญ่เป็นผู้นำของขบวนการชาตินิยม และในที่สุดรับภาระเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศใหม่ นานถึง 17 ปี จนถึงแก่อสัญกรรมใน ค.ศ. 1964 เกือบห้าสิบปีที่เนห์รูอุทิศตัวเพื่อชาตินิยม และการสร้างชาติอินเดีย เนห์รูเคยเขียนถึงอินทिरา คานธี บุตรสาวคนเดียว พูดถึงอุดมการณ์ชาตินิยมที่ครอบงำชีวิตท่านว่า เหมือนมีเปลวไฟที่เผาไหม้อยู่ในตัวท่านและผลักดันให้ท่านไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดหย่อน ทำให้ไม่รับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รวมทั้งความสัมพันธ์ใกล้ชิดส่วนบุคคล “ที่จริงแล้ว พ่อไม่เหมาะจะเป็นมิตรหรือเพื่อนสนิทของใครเลย เว้นแต่ทางความคิด อุดมการณ์ และการกระทำ [ทางชาตินิยม] ที่มัดใจพ่อไว้” (หน้า 68) เนห์รูแทบจะไม่มีชีวิตส่วนตัวเลย ทุกอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชน รวมไปถึงชีวิตของคนใกล้ชิด กิจกรรมธรรมดาของบิดามารดาทั่วไป เช่น การจัดการแต่งงานแก่บุตรธิดา สำหรับเนห์รูแล้วกลับกลายเป็นประเด็นทางการเมือง การแต่งงานของอินทिरาผู้เป็นฮินดูวรรณะพราหมณ์ก็สัมพันธ์กับหนุ่มปาร์ซีทำให้เกิดข้อถกเถียงวิจารณ์ในหมู่ชาวฮินดูนักชาตินิยม จนเนห์รูต้องออกแถลงการณ์ชี้แจงในหน้าหนังสือพิมพ์ เนห์รูเข้าใจสภาพการณ์เช่นนี้ดีและยอมเสียสละความเป็นส่วนตัวให้แก่ชาติที่เป็นส่วนหนึ่งของความฝันของท่าน

นักประวัติศาสตร์มักจะตั้งข้อสงสัยว่าการศึกษาชีวประวัติบุคคลหนึ่งไม่ช่วยทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ได้ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ที่สำคัญ

ล้วนเป็นผลจากพัฒนาการหรืออิทธิพลที่ยาวนานมากกว่าความทะเยอทะยานหรือการแทรกแซงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อหรือวิกฤตการณ์ช่วงใดช่วงหนึ่ง คนคนหนึ่งอาจจะมีผลสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะการกระทำและบทบาทที่แตกต่างกันไป ก็ทำให้เกิดผลที่แตกต่างกันได้ งานของบราวน์ แสดงให้เห็นความจริงนี้อย่างไร้ข้อกังขา ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจารณ์เชื่อว่าผลงานนี้ที่เปี่ยมด้วยคุณค่าทางวิชาการและศิลปะการเล่าเรื่องที่สามารถสื่อสารต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม จะยังช่วยต่ออายุของการเขียนชีวประวัติบุคคลให้เป็นที่นิยมต่อไปอีก